

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

MNOHOJAZYČNOST V EVROPSKÉ UNII

Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Pešek, Ph.D.

Autorka práce: Iva Weigertová

Studijní obor: AFEU

Ročník: 3.

2008

Cílem bakalářské práce je přiblížit politiky Evropské unie v oblasti jazykové rozmanitosti. Práce se zabývá podporou mnohojazyčnosti v EU, zejména pak studiem evropských jazyků a ochranou menšinových jazyků. Práce představuje základní dokumenty EU týkající se zkoumané problematiky a analyzuje jazykové politiky vybraných členských států.

The aim of this dissertation is to approach the policies of European Union in the field of language diversity. The work deals with the support of multilingualism in EU, particularly studying of languages and the promotion of minority languages. The work presents the main documents of the EU concerning the surveyed issue and analyse language policies of selected member states.

Děkuji Mgr. Ondřejovi Peškovi, Ph.D za odborné vedení a pomoc při vypracování bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou prací na téma: Mnohojazyčnost v Evropské Unii,
vypracovala samostatně s použitím pramenů uvedených v bibliografii.
Souhlasím, aby text mé bakalářské práce byl zveřejněn v prostředí databáze STAG
v souladu s ustanoveními příslušného rektora Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

V Českých Budějovicích dne

.....
Podpis

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	JAZYKY EU	3
3	MNOHOJAZYČNOST	6
3.1	MNOHOJAZYČNOST JAKO POLITICKÝ PROGRAM.....	6
3.2	CÍLE PROGRAMU PRO MNOHOJAZYČNOST	7
3.3	KOMISAŘ PRO MNOHOJAZYČNOST	8
4	PODPORA STUDIA JAZYKŮ A JAZYKOVÉ ROZMANITOSTI EVROPSKOU UNIÍ	9
4.1	ŠÍŘENÍ A STUDIUM JAZYKŮ	9
4.1.1	<i>Činnosti pro zvýšení povědomí o studiu jazyků</i>	9
4.1.2	<i>Programy pro vzdělávání a odbornou přípravu</i>	10
4.1.2.1	Program celoživotního učení (Lifelong learning programme) LLP 2007-2013.....	10
4.1.2.2	Spolupráce s třetími zeměmi	12
4.1.2.3	Další možnosti spolupráce.....	14
4.2	OCHRANA MENŠINOVÝCH A REGIONÁLNÍCH JAZYKŮ	16
4.2.1	<i>Charakteristika regionálních a menšinových jazyků</i>	16
4.2.2	<i>Evropská charta regionálních či menšinových jazyků</i>	16
4.2.3	<i>Evropský úřad pro méně rozšířené jazyky (EBLUL)</i>	17
4.2.4	<i>Sítě Mercator</i>	18
5	DOKUMENTY EU PRO PODPORU MNOHOJAZYČNOSTI	19
5.1	1958	19
	NAŘÍZENÍ RADY Č.1	19
5.2	1992	19
	SMLOUVA O EVROPSKÉ UNII – TZV. MAASTRISŠKÁ SMLOUVA	19
	STUDIE EUROMOSAIC	
5.3	1995	20
	USNESENÍ RADY Z 31. BŘEZNA 1995	20
5.4	2000	20
	LISABONSKÁ STRATEGIE PRO RŮST A ZAMĚSTNANOST	20
	LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV EVROPSKÉ UNIE	
5.5	2001	21
	EVROPSKÝ ROK JAZYKŮ	21
	USNESENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU Z 13. PROSINCE 2001	
5.6	2002	21
	USNESENÍ RADY ZE DNE 14. ÚNORA 2002	
5.7	2003	22
	PODPORA JAZYKOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A JAZYKOVÉ ROZMANITOSTI: 2004-2006	
5.8	2005	25

	NOVÁ RÁMCOVÁ STRATEGIE PRO MNOHOJAZYČNOST.	
5.9	2007	26
	ZPRÁVA O PROVÁDĚNÍ AKČNÍHO PLÁNU „PODPORA JAZYKOVÉHO VZDĚLÁVÁNÍ A JAZYKOVÉ ROZMANITOSTI	
6	JAZYKOVÉ POLITIKY VYBRANÝCH STÁTŮ EU	27
6.1	SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ VELKÉ BRITÁNIE A SEVERNÍHO ÍRSKA.....	27
6.2	FINSKO	30
6.3	FRANCIE	32
6.4	ČESKÁ REPUBLIKA.	35
7	ZÁVĚR.....	38
8	RESUMÉ.....	40
9	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	43

1 Úvod

Jazyky hrají v našem životě stále větší roli. Pro získání lepší práce, pohodlnější cestování v zahraničí, poznávání nových kultur, navazování nových vztahů, rozvíjení osobnosti, přístup k většímu množství informací, důvodů proč studovat cizí jazyk stále přibývá. Ovládnutí cizího jazyka se stává téměř naší občanskou povinností. A proto i jazykové politice na poli Evropské unie se dostává stále více místa.

Jazyk z nás vytváří lidské bytosti. Předávají se jím nejpříměji naše kultury, dává nám vědomí naší identity, prostřednictvím jazyka navazujeme vztahy s druhými, vyjadřujeme myšlenky. Studium a používáním cizích jazyků se stáváme otevřenějšími k ostatním lidem a kulturám. Umožňují nám lépe porozumět svému mateřskému jazyku, zlepšují možnosti práce či studia v zahraničí. Uchovávaním a podporou menšinových jazyků se přispívá k jazykové a kulturní rozmanitosti a zachovává se vzácné kulturní bohatství. Proto se činnosti Evropské unie a členských států na podporu mnohojazyčnosti dotýkají nás všech.

Studium jazyka je i náplní mého studia. Rozhodla jsem se tedy věnovat se v této práci právě jazykové politice EU, která je směřována na podporu mnohojazyčnosti.

V první části své práce se věnuji celkové jazykové politice Evropské unie. Věnuji se jak podpoře studia jazyků pomocí různých aktivit a programů, tak ochraně menšinových jazyků. V další části analyzuji dokumenty vydané EU právě na ochranu mnohojazyčnosti. Prvními dokumenty jsou ty, které obsahují jen v některé své části jistou referenci k jazykové politice a spíše určují její směr. Jsou jimi: nařízení rady č. 1 z roku 1958, Smlouva o Evropské Unii, usnesení Rady z 31. března 1995, Lisabonská strategie pro růst a zaměstnanost a Listina základních práv Evropské Unie. Následující dokumenty se již zaměřují celkově na problematiku mnohojazyčnosti EU: usnesení Evropského parlamentu z 13. prosince 2001, usnesení Rady ze dne 14. února 2002, Podpora jazykového vzdělání a jazykové rozmanitosti 2004-2006 a Nová rámcová strategie pro mnohojazyčnost. Zejména poslední dva zmíněné dokumenty jsou velmi důležité, představují konkrétní návrhy opatření, které podrobněji uvádím v této kapitole.

Na závěr své práce zmiňuji jazykové politiky čtyř vybraných států a to Francie, Velké Británie, Finska a České Republiky. Volba Francie i Velké Británie byla celkem zřejmá,

jelikož ve svém oboru studuji francouzštinu a angličtinu, tedy oficiální jazyky daných států. Finsko jsem si vybrala z jiného důvodu. Při mém studijním pobytu v rámci programu Erasmus jsem měla možnost přiblížit se mnohým kulturám, mezi které patřila i finská. Tato zkušenost mi dovolila poznat zejména aktivní jazykové dovednosti finských občanů, jenž pro mě byly velmi překvapující. Proto jsem se zajímala o jazykovou politiku právě této země a zařadila ji do své bakalářské práce. Jazykovou politiku České Republiky jsem vybrala především pro srovnání s výše uvedenými státy.

2 Jazyky EU

Tato kapitola je hlubším uvedením do problematiky mnohojazyčnosti EU. Jejím cílem je přiblížit jazyky Evropské Unie, jejich bohatost a různorodost a jejich dělení podle použití na evropské úrovni.

K 1.1.2007 je v Evropské Unii 27 členských států. Počet jazyků, kterými občané EU mluví je však o mnoho větší. Jazyky v Evropské Unii jsou velmi pestré a rozličné. Většina těchto jazyků nachází svůj původ v indoevropské rodině jazyků, do které patří jazyky germánské, jako jsou např. němčina, angličtina, nizozemština, dánština; jazyky románské, např. francouzština, španělština, italština; jazyky slovanské mezi které se řadí např. slovinština, slovenština, čeština, polština, bulharština; jazyky baltské, kterými jsou litevština či lotyština; jazyky keltské, např. bretonština, irština a řečtina, která tvoří samostatnou skupinu. Další rodina jazyků, která se nachází na území Evropské unie, představuje jazyky uralské rodiny, kam spadají jazyky ugrofinské a tedy např. finština, maďarština a estonština. K jazykovým rodinám EU patří také semitská jazyková rodina, do které řadíme maltštinu. Baskičtina je izolovaným jazykem, který nepatří do žádné rodiny jazyků. Byl v Evropě ještě dříve než přišli lidé mluvící indoevropskými jazyky.

Co se týče počtu jazyků převažují jazyky menšin, regionální jazyky a jazyky přistěhovalců. Jsou to jazyky v rámci státu, ve kterém tento jazyk zpravidla není oficiální. Jazyky menšin mají různá postavení. Mohou jimi mluvit národy, které jsou menšinou v rámci jednoho státu, ale jinde ve světě mají svůj vlastní stát např. Češi v Německu; mohou to ovšem také být národy, které vlastní stát nemají např. Sámí žijící na území Finska, Švédska, Norska a Ruska. Dalším příkladem jsou menšiny, které se vyskytují výlučně jen v jediném státě např. Lužičtí Srbové v Německu, či naopak v mnoha státech např. Romové.

K jazykům menšin patří také znakové jazyky, tudíž jazyky používané v komunitách neslyšících a jejich přátel a blízkých. Ani znakový jazyk neexistuje jeden pro všechny. Vzhledem k tomu, že se i jazyk pro neslyšící vyvíjel v různých geografických oblastech nezávisle na sobě, existuje několik druhů znakových jazyků. Mezi menšinové jazyky můžeme zařadit i umělé jazyky, které bývají také nazývány pomocnými jazyky pro mezinárodní

komunikaci či jazyky plánovými. Jsou to jazyky, které byly vymyšleny a vytvořeny člověkem k zjednodušení mezinárodní komunikace. Patří k nim např. Esperanto.¹

V EU se můžeme setkat s velkým počtem původních jazyků, které vyjadřují svou vlastní kulturu a tradice. Pro zachování rozmanitosti Evropské Unie je důležité tyto jazyky udržovat a podporovat.

Jazyky EU můžeme dělit podle použití na evropské úrovni na:

Úřední jazyky - slouží k dorozumívání mezi evropskými institucemi a členskými státy, jejich občany, institucemi, podniky a dalšími organizacemi. K 1.1.2007 má EU 23 úředních jazyků:

Angličtina English EN

Bulharština български (Bălgarski) BG

Čeština - CS

Dánština Dansk – DA

Estonština Eesti ET

Finština Suomi FI

Francouzština Français FR

Holandština Nederlands NL

Irština Gaeilge GA

Italština Italiano IT

Litevština Lietuviu kalba LT

Lotyština Latviesu Valova LV

Maďarština Magyar HU

Maltština Malti MT

Němčina Deutch DE

Polština Polski PL

Portugalština Português PT

Rumunština Română RO

Řečtina Elinika EL

Slovenština Slovenčina SK

Slovinština Slovenščina SL

Španělština Español

Švédština Svenska SV²

¹ <http://cs.nitobe.info/index.php> - Nitobe-centrum pro jazykovou demokracii

Jazyky pracovní - ačkoliv podle Stanov Rady č. 1. jsou všechny úřední jazyky zároveň pracovní, v praxi se většinou považuje za pracovní jazyk EU angličtina, méně často pak francouzština či němčina. Pracovní jazyky slouží pro vnitřní záležitosti, např. pro komunikaci mezi institucemi a jejich odděleními.

Jazyky smluv - to jsou jazyky ve kterých jsou psány oficiální verze zakládacích smluv.

Ačkoli cílem Evropské unie je sjednocení na evropské úrovni, snaží se ponechat co největší pestrost kultur svého obyvatelstva, uchovávat tradice, zvyky a především **jazyky**, jako jedny z nejpřímějších vyjádření kultur. Ve článku 21 Listiny základních práv Evropské unie je zakázána jakákoliv diskriminace včetně jazykové. Podle článku 22 Listiny základních práv Evropské unie musí Evropská Unie zachovávat jazykovou rozmanitost.³

„Jednota v rozmanitosti“ je velmi cenným znakem Evropské Unie. Nejen však pro zachování evropské kulturní rozmanitosti používá EU jako úřední jazyky takové, jaké si členské státy při přistoupení sami zvolí. Tento systém také podporuje demokracii, legitimitu a transparentnost v EU a zlepšuje komunikaci mezi orgány Unie a členskými státy, jejich občany i institucemi. Právním základem této politiky EU je nařízení Rady č. 1 z roku 1958 o užívání jazyků v Evropském hospodářském společenství ve znění pozdějších předpisů.

² http://ec.europa.eu/education/policies/lang/languages/index_en.html

³ <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:0016:CS:PDF> - Listina základních práv Evropské Unie

3 Mnohojazyčnost

Titul této kapitoly naznačuje, že jejím předmětem je představení pojmu mnohojazyčnost a to nejen jako samotného slova ale i jako nového politického programu Evropské Unie a jeho cílů. Mnohojazyčnost má i svého komisaře, který je odpovědný za její podporu v rámci jiných politik EU.

Mnohojazyčností se rozumí schopnost jedince používat několika jazyků. Evropská unie se snaží podporovat a zlepšovat podmínky pro studium jazyků tak, aby co nejvíce občanů EU mluvílo třemi jazyky tzn. svým mateřským jazykem a dvěma dalšími jazyky. Tato schopnost není jen výhodou pro jednotlivce, ale pomáhá celým podnikům a organizacím, zlepšuje konkurenceschopnost, zaměstnanost a rozvoj v EU. Mimo jiné přispívá i k rozvoji jednotlivce, podporuje jeho mobilitu, schopnost integrace a vzdělání a odstraňuje kulturní bariéry.

„Občané, kteří hovoří více jazyky, mohou plně využívat výhod volného pohybu v Evropské unii a mohou se snadněji integrovat v jiné zemi pro účely studia či práce. Jazykové znalosti jsou velice vyhledávané ze strany společností a dobré jazykové znalosti zvyšují vyhlídky lidí na získání zaměstnání. Jazyky jsou základním nástrojem komunikace: znalost více jazyků otevírá dveře do jiných kultur a zlepšuje mezikulturní porozumění v Evropě i s ostatními zeměmi světa.“⁴

Mnohojazyčnost je ale také „soužití různých jazykových společenství v jedné zeměpisné oblasti“.⁵ V této oblasti je důležitá podpora všech jazyků na území Evropské Unie včetně jazyků minoritních.

3.1 *Mnohojazyčnost jako politický program*

Slovem mnohojazyčnost je také označena nová oblast politiky Komise. Jazyky, jako nejpoužívanější dorozumívací prostředek, se dotýkají široké škály politických oblastí. Velmi úzce souvisí se vzděláním, kulturou, ale také sociální politikou, bezpečností, zaměstnaností apod. Pro podporu rozvoje politik EU bylo dne 1. ledna 2007 vytvořeno samostatné portfolio

⁴<http://europa.eu/languages/servlets/Doc?id=1029> Komise Evropských společenství - Nová rámcová strategie pro mnohojazyčnost

⁵ <http://europa.eu/languages/servlets/Doc?id=1029> Komise Evropských společenství - Nová rámcová strategie pro mnohojazyčnost

pro mnohojazyčnost. Mezi jeho další hlavní cíle patří podpora politického dialogu ve společenství, zlepšení komunikace mezi evropskými občany a institucemi a podpora konkurenceschopnosti a zaměstnanosti. Komise se o odpovědnost za tuto politiku mnohojazyčnosti dělí s jednotlivými členskými státy.

„Skutečnost, že mnohojazyčnosti bylo na evropské úrovni přiděleno samostatné portfolio, je uznáním toho, že jazyky mají pro občany velký význam a že je potřeba přijímat opatření na nejvyšší politické úrovni, aby se pro podporu mnohojazyčnosti zajistily finanční zdroje.“⁶

3.2 *Cíle programu pro mnohojazyčnost*

Politický program pro mnohojazyčnost má za úkol podporu mnohojazyčnosti v EU ve třech hlavních oblastech. Jsou jimi hospodářství, vzdělání a kultura a politický dialog. V tomto poslání mu pomáhá skupina na vysoké úrovni pro mnohojazyčnost, která byla zřízena dne 20. září 2006. „Skupina podává Komisi nové nápady, podněty a doporučení pro komplexní přístup k mnohojazyčnosti v Evropské unii.“⁷ Tvoří ji jedenáct odborníků z celé Evropy.

Mnohojazyčnost pro hospodářství.

Podpora mnohojazyčnosti v oblasti *hospodářství, růstu a zaměstnanosti* je velmi důležitá, neboť znalosti cizích jazyků přispívají k dosažení lepších obchodních výsledků a ke konkurenceschopnosti evropského hospodářství stejně jako usnadňují uplatnění se na trhu práce.

Mnohojazyčnost ve vzdělání a kultuře.

Studium jazyků je nedílnou součástí *celoživotního vzdělání* a značně podporuje *mezikulturní dialog*. V rámci programu celoživotního vzdělávání se poskytují finanční příspěvky na jazykové programy a projekty, které jsou zaměřeny na všechny jazyky počítaje v to i regionální a minoritní jazyky.

Mnohojazyčnost pro rozvíjení politického dialogu.

EU se snaží o co nejlepší komunikaci se svými občany a o zajištění přístupu k právním předpisům Evropské Unie ve všech úředních jazycích svých občanů. K jejich výkonu je potřeba jisté množství odborně vyškolených tlumočnicků a překladatelů. K usnadnění

⁶ http://www.europa.nl/education/policies/lang/doc/com554_cs.pdf - Komise Evropských společenství - Zpráva o provádění akčního plánu „Podpora jazykového vzdělávání a jazykové rozmanitosti“

⁷ <http://europa.eu/languages/servlets/Doc?id=1029> - Komise Evropských společenství - Nová rámcová strategie pro mnohojazyčnost

komunikace jsou podporovány elektronické informační služby jako například bezplatný přístup k právním předpisům EU,⁸ terminologická databáze,⁹ či virtuální prodejna knih.¹⁰

3.3 *Komisař pro mnohojazyčnost*

Historicky prvním komisařem odpovědným za mnohojazyčnost byl Ján Fígel, kterému byla v roce 2004 přidělena mimoto i odpovědnost za vzdělávání, odbornou přípravu a kulturu. Tím, jak jazyková politika nabírala důležitosti, dostávalo se jí větší pozornosti. Od ledna 2007 je samostatně určen komisař pro mnohojazyčnost. Je jím Leopard Orban z Rumunska.

„Jako komisař odpovědný za mnohojazyčnost se budu snažit podporovat mnohojazyčnost i v dalších politikách Evropské unie jako je kultura, vzdělávání, komunikace a zaměstnanost. Tím bych rád přispěl ke konkurenceschopnosti evropského hospodářství.“¹¹

⁸ <http://eur-lex.europa.eu/>

⁹ <http://iate.europa.eu/>

¹⁰ <http://bookshop.eu.int/>

¹¹ http://ec.europa.eu/commission_barroso/orban/index_cs.htm## - Komisař Leopard Orban

4 Podpora studia jazyků a jazykové rozmanitosti Evropskou Unií

Evropská Unie se snaží aktivně podporovat studium jazyků svých občanů, jelikož jazyky jsou důležitým komunikačním prostředkem, umožňují lepší vzájemné porozumění různých kultur a také pomáhají k osobnímu rozvoji občanů EU, zvýšení zaměstnanosti a růstu. Zároveň se Unie snaží ochraňovat regionální a menšinové jazyky a podporovat jejich užívání, neboť jazyk patří mezi kulturní dědictví a podporuje její rozmanitost. Tato kapitola se snaží přiblížit aktivity EU jak v oblasti šíření jazyků, tak v ochraně menšinových jazyků.

4.1 *Šíření a studium jazyků.*

4.1.1 **Činnosti pro zvýšení povědomí o studiu jazyků.**

Schopnost komunikace v cizím jazyce je v dnešní době nepsanou povinností nejen k úspěšnému prosazení na trhu práce. Evropská Komise se proto snaží motivovat občany EU ke studiu jazyků, které by mělo být pro všechny a v každém věku. Činnosti podporující studium jazyků by měly proniknout do každodenního života občanů, rozšířit příležitosti ke studiu, rovněž zlepšit vyučování jazyků.

K těmto činnostem patří i krátkodobé projekty pro motivaci ke studiu jazyků, nacházející se v široké škále od místních iniciativ k rozsáhlým projektům na regionální, národní i evropské úrovni a představují různé evropské jazyky. Programy jsou přizpůsobeny všem věkovým kategoriím, sociálním vrstvám i úrovním dovedností. Mají sloužit jako prostředek k motivaci studia nového jazyka či pro využití doposud nabytých znalostí.

Jsou to například Projekt FEEL (Funny, Easy and Effective Learning about Countries, Cultures and Languages), který měl za úkol přiblížit jazyky deseti zemí, které vstoupily do EU v roce 2004. Projekt Fairy Tales Before Take-Off, se snažil vzbudit zájem o poznání jiných jazyků čtením pohádek na letištích v létě 2006. Projekt nazvaný L'Europe ensemble představuje virtuální návštěvu osmi zemí a jejich jazyků. Či projekt Learning by moving, který se snažil využít dobu strávenou ve veřejných dopravních prostředcích k výuce cizích jazyků pomocí plakátů a hlasových záznamů.

Přehled mnoha dalších programů je obsahem brožury s názvem „30 projektů na podporu studia jazyků“¹², která byla vydána jako jedna z mnoha doplňkových aktivit programu

¹² http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/lingua/br2007_cs.pdf

celoživotního vzdělání či je můžete najít v brožuře nazvané „50 ways to motivate language learners“ (50 způsobů motivace ke studiu jazyků).¹³

Aby se povědomí o studiu jazyků dostalo k co největšímu počtu občanů, je potřeba využívat médií a marketingových metod. Na propagační kampaně v oblasti jazyků byl vytvořen roční rozpočet v rámci programu celoživotního učení.

4.1.2 Programy pro vzdělávání a odbornou přípravu.

4.1.2.1 Program celoživotního učení (Lifelong learning programme) LLP 2007-2013¹⁴

Program LLP je určen pro zlepšení vzdělávání v každém věku. Skládá se ze 4 programů podporujících mobilitu jednotlivců, mezikulturní rozvoj, spolupráci a zvyšování kvality vzdělávacích systémů. Tyto programy jsou propojeny Průřezovým programem, který se zaměřuje na spolupráci politik, jazyky, informační a komunikační technologie a šíření a využívání výsledků v oblasti celoživotního učení. Rozpočet programu je 6,97 miliard EUR na let trvání programu.

Země zapojené do tohoto programu:

27 členských států Evropské unie: Belgie, Bulharsko, Česká republika, Dánsko, Estonsko, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Kypr, Litva, Lotyšsko, Lucembursko, Maďarsko, Malta, Německo, Nizozemí, Polsko, Portugalsko, Rakousko, Rumunsko, Řecko, Slovensko, Slovinsko, Španělsko, Švédsko a Velká Británie

země EFTA: Norsko, Island, Lichtenštejnsko

kandidátské země: Turecko

Podprogram Comenius

Program Comenius je určen především pro žáky, studenty a pedagogické pracovníky od mateřských škol po střední školy a odborná učiliště. Dále se programu mohou zúčastnit neziskové a nevládní organizace zapojené do školního vzdělávání, vysoké školy vzdělávající

¹³ http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/lingo_en.pdf

¹⁴ <http://www.naep.cz>

pedagogické pracovníky, instituce státní správy a samosprávy ve školství a jimi zřízené organizace.

Cílem tohoto programu je rozvoj porozumění mezi mladými lidmi z různých evropských zemí, navázání mezikulturních vztahů, zlepšení vzdělávání a výuky jazyků. V rámci programu probíhají jak individuální mobility zúčastněných (výměny, návštěvy) tak i projekty zaměřené na rozvoj vzdělávání. Důležitou složkou je i podpora spolupráce mezi školami a vzdělávacími organizacemi.

Program je pojmenován po českém filosofovi, spisovateli a především pedagogovi.

Podprogram Erasmus

Tento program je zaměřen na studenty, pedagogy a zaměstnance vysokých škol a vybraných vyšších škol. Zahrnuje i lektory z podniků a jiných subjektů.

Jeho cílem je nejen prohloubení spolupráce evropských vysokých škol a sbližování vzdělávacích struktur, ale také podpora individuálního vzdělávání a studia jazyků. Aktivit programu Erasmus mohou být rozděleny na dvě skupiny. Centralizované činnosti zahrnují projekty spolupráce vysokých škol, modernizace vysokého školství či projekty pro využití informačních a komunikačních technologií ve výuce. Mezi decentralizované aktivity patří studijní pobyty a pracovní stáže pro studenty, školení a výukové programy pro zaměstnance i intenzivní programy a intenzivní jazykové kurzy méně používaných jazyků.

Program nese jméno nizozemského myslitele, kněze a filosofa.

Podprogram Grundtvig

Program Grundtvig je určený pro instituce a organizace nabízející či podporující vzdělávání dospělých.

Záměrem programu je zlepšení dostupnosti mobility pro všechny, kteří jsou zapojeni do vzdělávání dospělých, podpora spolupráce organizací vzdělávajících dospělé, modernizace jejich vzdělávání i pomoc lidem ze slabších sociálních vrstev či starším lidem k dosažení lepšího vzdělání. Mezi hlavní aktivity Grundtvigu patří vzdělávací kurzy, stáže a studijní pobyty společně s projekty partnerství a multilaterálními projekty zaměřenými na zdokonalování vzdělávacích systémů.

BADED - Bariéry ve vzdělávání dospělých

Baded je dvouletý projekt v rámci programu Grundtvig na rok 2006-2008 jehož cílem je určit, analyzovat a vyhodnotit bariéry ve vzdělávání dospělých např. bariéry dané vzdělávacím systémem, vnitřními problémy jedince, s následným vytvořením poradenských služeb pro odstranění těchto bariér.

Nikolaj Frederik Severin Grundtvig, podle kterého je pojmenován tento program, byl dánský učitel, filozof, historik a kněz.

Podprogram Leonardo Da Vinci.

Tento program je zaměřen na odborné vzdělávání a odbornou přípravu. Je určen všem veřejným a soukromým institucím a podnikům zapojeným do odborného vzdělávání a přípravy.

Jeho základním cílem je zvyšovat konkurenceschopnost podniků a účast na trhu práce v EU pomocí vzdělávacích činností a odborné přípravy. Mezi další cíle patří osobní rozvoj zúčastněných, zlepšování kvality a přitažlivosti odborného vzdělávání, zvýšit spolupráci institucí zapojených do odborného vzdělávání a podporovat studium jazyků. Program nabízí mezinárodní stáže v podnicích nebo vzdělávacích institucích, projekty partnerství a přípravné návštěvy pro budoucí partnery či kontaktní semináře.

Program je pojmenován po Italském malíři, sochaři, hudebníkovi, básníkovi a vědci.

4.1.2.2 Spolupráce s třetími zeměmi.

Erasmus Mundus

Tento program je zaměřen na spolupráci vysokých škol EU s vysokými školami třetích zemí. Podporuje magisterské programy a poskytuje stipendia studentům a akademickým pracovníkům. Zároveň zviditelňuje evropské vysokoškolské vzdělání a umožňuje evropským studentům výjezd na univerzity třetích zemí. Jeho hlavním cílem je zlepšit postavení vzdělání EU ve světě.

Tempus IV

Program Tempus je zaměřen na podporu rozvoje vysokoškolského vzdělávání nejen na území EU, ale také ve východní Evropě, Střední Asii či na Balkáně a je stanoven na období let 2007-2013. Mezi činnosti tohoto programu patří společné projekty, které jsou určené na podporu

spolupráce institucí zaměřených na vyšší vzdělání, dále strukturální a doplňkové aktivity určené k podpoře reforem vyššího vzdělávání v národních strukturách a v neposlední řadě individuální granty mobility, které přispívají k mobilitě pracovníků ve vyšším vzdělání.

EU/USA

Spolupráce s USA byla zahájena v roce 1995 v oblasti vyššího vzdělání a odborného vzdělání. Je zaměřena na podporu vzájemného porozumění mezi občany Evropské Unie a Spojených států Amerických. K jejich dosažení přispívá partnerství amerických a evropských institucí, které vytvářejí spojené studijní programy. Tyto programy jsou navrženy tak, že studenti z EU budou absolvovat část studií v USA a naopak a následovně toto studium v zahraničí bude plně uznáno vysílající institucí v rámci studia na univerzitě. Důležitým prvkem je i podpora mobility. Tento program je spravován společně Evropskou komisí a Americkým ministerstvem školství. Nový program s osmiletým trváním (2006-2013) byl podepsán 21.6.2006. jeho cílem je především zavedení společných programů s dvojím diplomem.

EU/Kanada

Program spolupráce Evropské unie a Kanady je spravován společně Generálním ředitelstvím pro vzdělání a výchovu ze strany Evropské Komise a Ministerstvem pro lidské zdroje a sociální rozvoj společně s Ministerstvem zahraničních věcí ze strany Kanady. Jeho cílem je podpora vzájemného porozumění mezi občany EU a Kanady. Nový program spolupráce je uzavřen na období 2006-2013. Zaměřuje se převážně na společné studijní programy a snaží se zapojit nové aktivity v oblasti mládeže.

EU/Japonsko

Spolupráce EU s Japonskem začala rokem 1991. V roce 2002 byl přijat akční plán nazvaný „Vytváření naší společné budoucnosti“ (Shaping our common future).¹⁵ Jeho cílem je podpořit vzájemné porozumění a komunikaci mezi občany členských států EU a Japonska včetně rozšíření znalostí o jejich jazycích a kultuře. Tohoto je třeba dosáhnout pomocí spolupráce EU a Japonska ve vyšším vzdělání, vytvořením společných studijních programů a umožněním studentům část studií absolvovat v zahraničí.

EU/Austrálie

Pro podporu oboustranného porozumění mezi občany Evropské Unie a Austrálie byla podepsána spolupráce mezi těmito dvěma státy. Tato spolupráce byla započata roku 1997

¹⁵ http://www.deljpn.ec.europa.eu/data/current/political_future.pdf

společným prohlášením a obnovena roku 2003. Zaměřuje se především na společné studijní programy ve vyšším vzdělání, které podporují studentskou mobilitu a prohlubují znalosti jazyků a jiných kultur. Doplňkové aktivity programu jsou semináře a konference zaměřené na mezinárodní spolupráci Austrálie s EU.

EU/Nový Zéland

Spolupráce mezi EU a Novým Zélandem vznikla na základě Společného prohlášení z roku 1999. Toto prohlášení obsahovalo také spolupráci ve vyšším vzdělání. Jeho záměrem je podpořit vzájemné porozumění mezi občany EU a Nového Zélandu, rozšířit znalosti jejich jazyků, kultur a institucí prostřednictvím společných studijních programů.

Spolupráce s jinými zeměmi, zejména ve vzdělání a kultuře, jsou zásadní činností pro zlepšování vztahů mezi Evropskou unií a třetími zeměmi.

4.1.2.3 Další možnosti spolupráce

Program Mládež v akci 2007-2013¹⁶

Tento program navazuje na program Mládež v akci 2000-2006. Obsahuje 5 Akcí, které jsou zaměřené na různé oblasti související s volnočasovými činnostmi mládeže. Akce jsou nazvány: Mládež pro Evropu, Evropská dobrovolná služba, Mládež ve světě, Systémy na podporu mládeže a Podpora evropské spolupráce v oblasti mládeže. Jejich hlavním cílem je zapojit mládež do evropské společnosti, podpořit vzájemné porozumění a toleranci mezi mladými lidmi z různých zemí, podpořit mobilitu mladých lidí, zapojit se do dobrovolnických projektů zaměřených na kulturu, mládež, sport, sociální péči, umění, ekologii atp. a podpora osob pracujících s mládeží.

Programu se mohou zúčastnit všechny členské státy Evropské unie, státy Evropského sdružení volného obchodu (ESVO): Island, Lichtenštejnsko, Norsko; kandidující země: Turecko. Do akce Evropská dobrovolná služba a Mládež ve světě Programu Mládež v akci se mnohou také zapojit státy Jihovýchodní a Východní Evropy, Středomořské partnerské země a ostatní partnerské země světa, které s Evropským společenstvím podepsaly příslušné dohody v oblasti mládeže.

¹⁶ <http://www.mladezvakci.cz/>

Program Kultura 2007-2013¹⁷

Všeobecným cílem tohoto programu je prostřednictvím rozvoje kulturní spolupráce zlepšit evropský kulturní prostor, který se zakládá na společném kulturním dědictví. Mimoto, že program podporuje mobilitu osob pracujících v oblasti kultury a kulturních a uměleckých děl a produktů, podporuje také velmi důležitý mezikulturní dialog napříč Společenstvím.

Programu se mohou zúčastnit členské státy Evropské unie, státy Evropského sdružení volného obchodu, kandidátské země a země západního Balkánu.

eTwinning¹⁸

Projekt eTwinning je zaměřen a spolupráci vzdělávacích institucí prostřednictvím novodobých technologií tzn. na dálku. Je určen zejména pro mateřské, základní a střední školy v rámci Evropské unie. Zmíněné instituce se mohou na internetové stránce eTwinningu zaregistrovat, vyhledat partnerskou školu a realizovat společné vzdělávací projekty. Spolupráce může probíhat jak mezi učiteli, knihovníky, řediteli, tak i mezi žáky či celými třídami. Do projektu jsou zapojeny členské státy EU, dále Island a Norsko.

Euroguidance¹⁹

Euroguidance jsou národní střediska poradenských služeb, která se zabývají poradenskými systémy. Pomáhají zejména poradcům a poradkyním škol a úřadů práce, aby lépe pochopili a předávali informace o možnostech nabízejících se občanům v Evropě. Euroguidance společně s Eurodeskem vydává čtvrtletník Eurokompas, který je věnovaný evropským vzdělávacím programům a společně s Generálním ředitelstvím pro vzdělávání a kulturu Evropské komise řídí informační portál Ploteus,²⁰ který obsahuje databázi vzdělávacích institucí a přehled vzdělávacích programů v evropských zemích a užitečné informace o pobytu v cizích zemích.

¹⁷ http://ec.europa.eu/culture/index_en.htm

¹⁸ www.etwinning.net

¹⁹ www.euroguidance.net

²⁰ <http://europa.eu.int/ploteus>

4.2 *Ochrana menšinových a regionálních jazyků*

4.2.1 **Charakteristika regionálních a menšinových jazyků**

Menšinový či regionální jazyk je takový jazyk, který je tradičně používán v rámci daného státu jistým počtem občanů, který je menší než celkový počet občanů tohoto státu a který nemusí být nutně svázán s konkrétní částí území daného státu.²¹ Ačkoliv tato definice nezahrnuje nářečí úředního jazyka, jazyky přistěhovalců ani uměle vytvořené jazyky, přesto představuje širokou a velmi různorodou škálu jazyků. Na území Evropské Unie je odhadováno okolo 150 minoritních a regionálních jazyků, kterými mluví téměř 50 milionů lidí. Mnoho aspektů mají společných, v mnohém se velmi liší. Menšinovým jazykem je například katalánština, kterou mluví téměř sedm milionů lidí a která má jisté úřední postavení, stejným jménem je nazývána i jazyk sám, kterým hovoří jen několik stovek lidí.

K menšinovým jazykům také patří jazyky, které někde na světě mají svůj stát kde jsou jazykem úředním, ale přitom existují v podobě menšinových jazyků v jiných státech. Ačkoliv takovým jazykům nehrozí zánik, nesou v sobě jisté kulturní dědictví a proto je třeba je chránit.

Zvláštním příkladem je irština či lucemburština. I přesto, že jsou uznány úředním jazykem v rámci svých zemí, v mnoha pohledech se ztotožňují s jazyky menšinovými a regionálními.

Přistěhovalecké jazyky nespádají do skupiny menšinových jazyků EU. Nejsou to původní jazyky a tudíž jim není přidělen úřední statut či uznání ve státech EU a nejsou zahrnuty do evropských vzdělávacích programů. Mezi tyto jazyky patří například turečtina, arabština, bengálština či hindština. Přistěhovalci jsou pobízeni ke studiu jazyka té země, kam se přistěhují, zejména kvůli snazší integraci a lepších možnostech k práci.

4.2.2 **Evropská charta regionálních či menšinových jazyků.**

Charta na ochranu evropských menšinových a regionálních jazyků²² byla přijata 15.11.1992 ve Štrasburku několika státy Rady Evropy. Nabyla účinnosti 1.3. 1998, poté, co ji ratifikovalo prvních pět států. Charta je navržena na podporu a ochranu regionálních a minoritních jazyků a také na podporu používání těchto jazyků ve veřejném a soukromém životě.

²¹ http://www.vlada.cz/assets/cs/rvk/rnm/dokumenty/mezinarodni/charta_cz.pdf - Definice vychází z Evropské charty regionálních či menšinových jazyků

²² http://www.vlada.cz/assets/cs/rvk/rnm/dokumenty/mezinarodni/charta_cz.pdf

V úvodu nás Charta seznamuje s pojmy regionální a menšinový jazyk a stanovuje hlavní cíle a zásady, kterými se musí řídit všechny státy, pokud přijmou tuto smlouvu. Mezi hlavní cíle a zásady patří uznání regionálních a menšinových jazyků jako výrazu kulturního bohatství, respekt k zeměpisné oblasti daného jazyka, podpora menšinových a regionálních jazyků s cílem zachování jazyka, podpora jejich užívání v ústní i písemné formě ve veřejném i soukromém životě, poskytování prostředků a možností pro studium a výuku těchto jazyků na všech stupních a to i pro osoby, které tyto jazyky neovládají a chtějí se je učit, prosazování jejich studia a výzkumu na vysokých školách a podobných institucích, odstranění jakéhokoli druhu diskriminace vedoucímu k ohrožení jejich zachování a vývoje, výchova k úctě a toleranci vůči těmto jazykům a přihlížení k potřebám a přáním skupin používajících tyto jazyky.

Druhá část Evropské charty regionálních či menšinových jazyků obsahuje opatření v několika oblastech veřejného života. Jedná se o vzdělání, soudní orgány, orgány veřejné správy a veřejné služby, hromadné sdělovací prostředky, kulturní činnost a kulturní zařízení, hospodářský a společenský život a přeshraniční výměny. Státy se musí zavázat k uplatnění alespoň 35 opatření v těchto oblastech, a to vzhledem k jazyku označenému při ratifikaci.

4.2.3 Evropský úřad pro méně rozšířené jazyky (EBLUL)²³

Evropský úřad pro méně rozšířené jazyky je nezávislým, nevládním orgánem, který podporuje jazyky a jazykovou rozmanitost. Je financován Evropskou Unií, jako instituce podporující evropské zájmy. Je založen na síti výborů členských států, které zastupují zájmy komunit mluvících regionálními a menšinovými jazyky na regionální, státní i evropské úrovni.

Hlavními aktivitami Evropského úřadu pro méně rozšířené jazyky je pomocí těchto výborů umožňovat komunikaci mezi komunitami menšinových jazyků a Evropskými orgány či jinými mezinárodními institucemi, stejně jako usnadňovat komunikaci různých jazykových skupin mezi sebou. Podává rady a informace o méně rozšířených jazycích evropským institucím, médiím, vzdělávacím institucím a veřejnosti. Poskytuje informační služby i komunitám používajícím tyto jazyky.

Jeho cílem je vytvořit činnosti na ochranu a podporu regionálních a menšinových jazyků, přiblížit komunity hovořící méně rozšířenými jazyky k politice EU týkající se jejich problému

²³ <http://www.eblul.org/>

a umožnit jejich přístup k finanční podpoře z EU. Dále také organizuje různé semináře a konference a podporuje výměnné návštěvy či programy studijních návštěv v rámci zdůraznění regionálních a minoritních jazyků.

Evropský úřad pro méně rozšířené jazyky byl založen na podnět Evropského Parlamentu r.1982. V dnešní době ochraňuje zájmy téměř 50 milionů občanů EU, kteří používají regionální či menšinové jazyky. Jeho sídla jsou v Bruselu a Dublinu.

4.2.4 Sítě Mercator²⁴

Sítě Mercator se skládají ze tří výzkumných center, které podporují a ochraňují regionální a minoritní jazyky v Evropské unii. Každé z nich se specializuje na svou vlastní oblast: Mercator-Education (vzdělání) se zabývá méně používanými jazyky ve všech stupních vzdělávání. Mercator-Legislation (zákonodárství) uplatňuje jazyky menšin ve státní správě a Mercator-Media se zaměřuje na prosazení jazyků menšin v médiích.

Ačkoliv tyto centra sídlí v různých státech, neboť Mercator-Education má sídlo v Ljouwertu v Nizozemí, Mercator-Legislation se nachází ve Walesu v Anglii a Mercator-Media nalezneme v Barceloně ve Španělsku, všechna centra spolu úzce spolupracují, stejně jako spolupracují s Evropským úřadem pro méně rozšířené jazyky. Tyto sítě byly založeny roku 1987 a v dnešní době mají důležitou roli pro zachování méně používaných jazyků. Podávají informace o těchto jazycích jak vědcům, zákonodárcům, učitelům, studentům tak i široké veřejnosti a pomáhají k výměně zkušeností a ke spolupráci mezi různými komunitami, které používají méně rozšířené jazyky.

²⁴ <http://www.mercator-central.org/>

5 Dokumenty EU pro podporu mnohojazyčnosti

V této kapitole jsou představeny nejdůležitější dokumenty EU, které ovlivnily současnou jazykovou politiku. V dokumentech vydaných v dřívějších letech jsou pouze zmíněna jistá jazyková opatření v části dokumentu. V pozdějších letech se důležitost mnohojazyčnosti zvyšuje a vznikají samostatné dokumenty přinášející konkrétní návrhy opatření na podporu mnohojazyčnosti v EU.

5.1 1958

Nařízení Rady č.1

Toto nařízení pokládá právní základy jazykové politiky EU. Je v něm zahrnut soupis všech úředních jazyků EU a jejich použití. Nestaví žádný z jazyků do popředí, všechny jazyky jsou si rovny.

5.2 1992

Smlouva o Evropské unii – tzv. Maastrišská smlouva

Maastrišskou smlouvou vzniká Evropské Společenství. V této smlouvě je stanoveno, že Evropská Unie musí respektovat identity jednotlivých členských států. Dále se zavazuje k podpoře vzdělání a to především zvýšením výuky jazyků a mobility.

„Článek F

Unie ctí národní identitu svých členských států, jejichž politický systém je založen na zásadách demokracie.

Článek 126

Činnost Společenství je zaměřena na:

rozvoj evropského rozměru ve vzdělávání, zvláště výukou a šířením jazyků členských států, podporu mobility studentů a učitelů, také prostřednictvím podpory akademického uznávání diplomů a započítáváním doby studia, podporu spolupráce mezi vzdělávacími institucemi, rozvoj výměny informací a zkušeností týkajících se otázek, které jsou společné vzdělávacím systémům členských států.²⁵

²⁵ <http://www.euroskop.cz/admin/gallery/30/6207d6a7a778b98387a4c41360de3477.pdf> smlouva o Evropské unii

Studie Euromosaic

Tato studie byla iniciována evropskou Komisí jejím úkolem bylo vypracovat přehled všech menšinových a regionálních jazyků v EU a zajistit schopnosti jejich reprodukce. Bylo zjištěno, že faktory, které nejvíce ovlivňují zachování jazyka jsou zejména rodina, výchova a komunita. Tato studie byla obnovena v roce 1999 po přístupu Rakouska, Švédska a Finska a v roce 2004 kdy byla EU rozšířena o dalších 10 členských států.

5.3 1995

Usnesení Rady z 31. března 1995

Toto usnesení Rady přináší návrhy opatření na zlepšení a rozšíření studia a výuky jazyků v rámci vzdělání v Evropské unii. Propaguje studium dalších dvou cizích jazyků, kterými mluví občané EU a které nejsou jazykem mateřským. Dále se snaží podpořit mobilitu studentů, nové metody výuky, studium jazyků v každém věku a zlepšit kvalitu školení učitelů jazyků.

5.4 2000

Lisabonská strategie pro růst a zaměstnanost

Tato strategie pro zlepšení konkurenceschopnosti států EU byla přijata na zasedání Evropské Rady v Lisabonu s výhledem do roku 2010. Jednou z jejích složek je i schopnost komunikace v cizích jazycích, která byla definována jako jeden ze základních předpokladů k dosažení znalostní společnosti a tudíž lepší ekonomické vyspělosti EU.

Listina základních práv Evropské unie

Listina základních práv byla vyhlášena dne 7. prosince 2000 předsedy Evropského parlamentu, Rady a Komise pouze jako politický závazek bez závazného právního účinku. Listina byla upravena a ratifikována dne 12. prosince 2007. Zakazuje jazykovou diskriminaci a nabádá k zachování jazykové rozmanitosti.

„Článek 21

Zákaz diskriminace

Zakazuje se jakákoli diskriminace založená zejména na pohlaví, rase, barvě pleti, etnickém nebo sociálním původu, genetických rysech, **jazyku**, náboženském vyznání nebo

přesvědčení, politických názorech či jakýchkoli jiných názorech, příslušnosti k národnostní menšině, majetku, narození, zdravotním postižení, věku nebo sexuální orientaci.

Článek 22

Kulturní, náboženská a jazyková rozmanitost

Unie respektuje kulturní, náboženskou a jazykovou rozmanitost.²⁶

5.5 2001

Evropský rok jazyků

Rada Evropy vyhlásila rok 2001 Evropským rokem jazyků. Jeho cílem bylo zvýšit povědomí široké veřejnosti o výhodách a možnostech studia cizích jazyků. Dále zvýšit povědomí o jazykové rozmanitosti v EU, poukázat na výhody znalosti většího počtu jazyků, motivovat ke studiu jazyků, podpořit jejich celoživotní studium a přinášet informace v oblasti výuky jazyků.

Usnesení Evropského parlamentu z 13. prosince 2001

Na konci Evropského roku jazyků vydal Evropský parlament usnesení, ve kterém přijímá opatření na podporu jazykové rozmanitosti a studia jazyků. Zdůrazňuje, že je třeba, aby všichni občané EU měli možnost studovat cizí jazyky, které jsou základem pro vzájemné porozumění, toleranci a mobilitu. Vyzívá Komisi k vypracování zprávy výsledků Evropského roku jazyků s důrazem na menšinové a regionální jazyky. Dále vyzívá státy k podepsání Charty regionálních či menšinových jazyků, pokud tak ještě neudělaly.

5.6 2002

Usnesení Rady ze dne 14. února 2002

Usnesení Rady pro podporu jazykové rozmanitosti a studia jazyků v rámci uskutečnění cílů Evropského roku jazyků zdůrazňuje důležitost možnosti studia dvou cizích řečí z co největší možné škály. Dále vybízí k podpoře pozitivního postoje k jazykům, který vede k rozvoji mezikulturní komunikace, mobility a lepšímu pracovnímu uplatnění. Také navrhuje opatření k zlepšení výukových metod a doporučuje budoucím učitelům zúčastnit se evropských programů a absolvovat část svých studií v zemi s úředním jazykem shodným s jazykem, který budou později učit. Nabádá k zachování jazykové rozmanitosti v Evropském společenství.

²⁶ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2007:303:0001:01:CS:HTML> Listina základních práv Evropské unie

5.7 2003

Podpora jazykového vzdělávání a jazykové rozmanitosti: 2004-2006

23.června 2003 byl Evropskou Komisí přijat Akční plán pro podporu studia jazyků a jazykové rozmanitosti. Tento plán znamenal velký krok v podpoře mnohojazyčnosti. Zahrnoval 45 konkrétních návrhů opatření na evropské úrovni, které měly podpořit aktivity vnitrostátní ve třech hlavních oblastech: celoživotní jazykové vzdělávání, lepší výuka jazyků a vytvoření prostředí příznivého pro studium jazyků.

Část věnovaná **celoživotnímu jazykovému vzdělání** se zaměřuje na co možná největší rozšíření studia jazyků a to pro všechny občany Evropské Unie a obsahuje několik návrhů opatření:

„Mateřština plus dva cizí jazyky“: začátek v raném věku

Výhody studia cizího jazyka od raného věku jsou značné. Proto Komise doporučuje začít se studiem nejméně dvou cizích jazyků co nejdříve. Tím dochází i k vytvoření pozitivního vztahu k jazykům a novým kulturám a jsou položeny základy pro další studium. Aby tento způsob byl opravdu efektivní, je potřeba zajistit jistá opatření: učitelé by měli mít speciální vzdělání, k dispozici by měli mít vhodné učební materiály a vyučování by mělo probíhat malých třídách.

Jazykové vzdělávání na středních školách a v odborné přípravě

V této fázi studia by si měli žáci osvojit nejméně dva cizí jazyky a to zejména aktivní znalosti. Velmi důležitým prostředkem k dosažení požadovaných výsledků by mohl být vyučující systém CLIL (Content and Language Integrated Learning), kde se žáci učí vyučovaný předmět v cizím jazyce a tím dochází k okamžitému aplikování jazyka do praxe. Každý žák by se měl zúčastnit alespoň jednoho jazykového projektu či výměnné návštěvy pořádané v rámci programu Comenius.

Jazykové vzdělávání na vysokých školách

Všichni vysokoškolští studenti by měli studovat v cizině, nejlépe v cizím jazyce a to nejméně jeden semestr. Dále Komise vyzívá všechny Univerzity k vypracování jazykové osnovy podpory studia jazyků a jazykové rozmanitosti.

Výuka jazyků pro dospělé

Dospělí lidé by měli mít stálé možnosti a prostředky v pokračování studia jazyků. Sledování

cizojazyčných filmů, poslech zahraniční hudby, či dovolená i dobrovolnická práce v zahraničí jsou jistě dobrou motivací i možností studia jazyků a měli by být vyzdvihovány.

Studenti jazyků se zvláštními potřebami

Výuka jazyků je určena všem. Pouze velmi malá skupina lidí je ze studia vyloučena vzhledem k jejich fyzickému či psychickému stavu, který znemožňuje studia jazyků. Studenti se zvláštními potřebami jsou však jen zřídka zahrnuti do studia jazyků a to by se mělo změnit. Je potřeba přistoupit k novým metodám výuky pro takovéto studenty.

Nabídka jazyků

K dosažení vysoké jazykové rozmanitosti je potřeba podporovat studium a výuku co nejširší škály cizích jazyků na všech úrovních vzdělávání. Nabídka jazyků by měla zahrnovat jak jazyky rozšířené, tak jazyky regionální, méně rozšířené i jazyky nových členských států.

Druhá část Akčního plánu se zabývá **zlepšením výuky jazyků**. Rovněž obsahuje několik návrhů pro efektivní výuku jazyků a přípravu vyučujících.

Škola podporující cizí jazyky

K základům pro rozvoj mnohojazyčnosti patří vědomí o podobnosti a rozdílnosti jazyků. Za tímto účelem Komise doporučuje školám a jiným vzdělávacím institucím takový přístup k výuce jazyků, aby zajistil vhodné propojení jazyků cizích, mateřského jazyka i jazyka přistěhovalců.

Výuka jazyků

Programy Leonardo a Sokrates významně přispěly k vytvoření nových užitečných materiálů ke zlepšení výuky a studia jazyků. Je potřeba informace o těchto materiálech rozšiřovat a to zejména mezi šířitele cizích jazyků, jako jsou vyučující.

Odborná příprava učitelů jazyků

Učitelé mají klíčovou roli v rozvoji mnohojazyčnosti a proto je důležité zajistit jejich kvalitní odbornou přípravu. Všichni by měli mít odpovídající zkušenosti s používáním výukového jazyka a základní znalosti jeho vyjadřující kultury. Měli by strávit nějaký čas v zemi, kde se tímto jazykem mluví a později mít pravidelné příležitosti k obnovení a oživení nabytých znalostí.

Dostupnost učitelů jazyků

Některé členské státy stále bojují s nedostatkem kvalifikovaných učitelů cizích jazyků ať už ve všeobecné rovině či v určitých oblastech. Je potřeba tyto nedostatky nalézt a navrhnout příslušná řešení. Dále Komise navrhuje větší podporu výměny učitelů mezi členskými státy a doporučuje odstranit administrativní a právní překážky pro mobilitu učitelů.

Odborná příprava učitelů pro jiné předměty.

K dalšímu opatření patří zvyšování učitelů, kteří by učili předmět prostřednictvím cizího jazyka (tzv. CLIL). Tito by měli ovládat jazyk zejména v rámci své specializace a absolvovat část své přípravy v zahraničí.

Zkoušení jazykových znalostí

V EU existuje mnoho testů z jazykových znalostí. Jsou ovšem vytvořeny k různým účelům a v nestejných úrovních, což může zabraňovat volnému pohybu studentů a pracujících. Na návrh Evropské rady po zasedání v Barceloně se Komise snaží vypracovat Evropský průzkum jazykových znalostí. Tento průzkum by měl sloužit nejen jako ukazatel dosažené úrovně znalostí, ale také jako zpětná vazba na zvolenou jazykovou politiku.

Ve třetí části Akčního plánu Komise vyzívá členské státy k **vytváření prostředí příznivého pro studium jazyků**. Zasaňuje setkávání se s cizími jazyky, jejich výuku a studium mezi každodenní činnosti každého člověka, které by se neměly dít jen ve školách, ale i v práci, knihovnách, kulturních centrech a také doma.

Komplexní přístup k jazykové rozmanitosti

Rozmanitost je podstatou EU, proto Komise doporučuje nový přístup k jazykům a jazykové rozmanitosti. Národní i regionální orgány by měli podporovat minoritní jazyky a zejména brát mimořádný ohled na ty jazyky, u kterých se z generace na generaci snižuje počet rodilých mluvčích. Programy celoživotního vzdělávání mohou usnadnit přístup ke studiu a výuce těchto jazyků. Všechny důležité vzdělávací a kulturní programy EU jsou přístupné jak ve všech oficiálních jazycích tak i v jazycích minoritních, regionálních a jazycích přistěhovalců.

Budování komunit otevřených cizím jazykům

Komunity by měly lépe využívat setkání s jinými jazyky a kulturami, jako jsou bilingvní občané či studenti pobývající v rámci programu Erasmus. Používání titulků v televizi a filmech, internet i cestování do zahraničí rovněž podporují a usnadňují studium cizích jazyků.

Zlepšování nabídky a využívání jazykového vzdělávání

Je důležité neustále zvyšovat povědomí o přínosu studia jazyků a motivovat občany k tomuto studiu. K těmto cílům může dopomoci např. Evropský den jazyků, který se slaví každý rok 26. září. „Cílem Evropského dne jazyků je upozornit nejširší veřejnost na důležitost jazykového vzdělávání, zvýšit povědomí o bohatství všech jazyků, kterými se v Evropě mluví a podpořit celoživotní jazykové vzdělávání.“²⁷

Aby výsledky jazykové politiky byly co nejefektivnější, je nezbytné ji realizovat na evropské i vnitrostátní úrovni. Dále je potřeba podporovat spolupráci mezi členskými státy, vzájemné sdílení informací, zkušeností a nápadů. Tato doporučení jsou popsána v Akčním plánu pod názvem Rámec pro pokrok. Je zde také navržena výměna informací mezi členskými státy a Komisí či podpora účinnější výměny informací mezi pracovníky v praxi. Pro usnadnění komunikace mezi institucemi EU a členskými státy byla vytvořena pracovní skupina pro jazyky.

5.8 2005

Nová rámcová strategie pro mnohojazyčnost.

S vzrůstající důležitostí jazyků v EU se dostává mnohojazyčnosti většího významu. Tento dokument prozkoumává jazykovou politiku Evropské unie, představuje mnohojazyčnost jako jednu z odpovědností v portfoliu evropského komisaře Jána Fígela a uvádí její cíle, které následně podrobně analyzuje.

Prvním cílem strategie je podpora *studia jazyků a jazykové rozmanitosti*. Komise připomíná 45 opatření, která byla navržena v Akčním plánu právě na podporu jazyků a jazykové rozmanitosti. Zejména navrhuje, aby se děti učily dva cizí jazyky již od útlého věku a zdůrazňuje, že angličtina není dostačující. Dále zmiňuje další způsoby podpory, jako jsou programy Celoživotního vzdělávání, projekty pro motivaci ke studiu jazyků či finanční podpora Evropskému úřadu pro méně používané jazyky a sítím Mercator. Zmiňuje důležitost výzkumu a vývoje v oblasti mnohojazyčnosti, zejména ve dvou oblastech. První je překonávání jazykových překážek prostřednictvím technologických pomůcek jako jsou např. různé překladatelské systémy či online slovníky. Druhou oblastí je sociální integrace a vyloučení, mezikulturní porozumění.

²⁷ Evropský den jazyků <http://www.ecml.at/edl/>

Mnohojazyčné *hospodářství* je druhým ambiciózním cílem Evropské Unie. Komise zdůrazňuje potřebu znalosti několika jazyků EU pro snazší pracovní mobilitu a lepší uplatnění na trhu práce. Odvětví jazykových služeb, mezi které patří například výuka jazyků, certifikace, překlady a tlumočení, stále roste. Jazyky jsou také důležité v jiných odvětvích a proto je třeba stále obnovovat odborné programy na vysokých školách, aby měli studenti odpovídající znalosti. Komise se zavázala k vypracování přehledu systémů certifikace jazyků a studii o vlivu nedostatečných jazykových znalostí na evropské hospodářství.

Třetím cílem Unie je *mnohojazyčnost ve vztazích Komise s občany*. Evropská unie komunikuje s občany v takových jazycích, které si sami zvolí. Tento systém vyžaduje vyškolené překladatele a tlumočníky a ačkoliv jejich zajišťování představuje určité finanční náklady, je nezbytný pro demokratický a transparentní chod Unie. Je důležité, aby občané měli přístup k právním předpisům EU, aniž by museli překonávat jazykové překážky. Proto zajišťuje Unie online služby pro veřejnost, kde zpřístupňuje právní předpisy Unie ve všech úředních jazycích.²⁸

5.9 2007

Zpráva o provádění akčního plánu „Podpora jazykového vzdělávání a jazykové rozmanitosti

V tomto dokumentu je hodnoceno provádění opatření uvedených v Akčním plánu. Na vnitrostátní úrovni sloužil Akční plán v bezmála případech jako podnět k reformě a to zejména v zařazení jazykového studia v raném věku, začlenění určitého podílu CLIL do učebních osnov, širší nabídce jazyků na středních školách, zlepšení odborné přípravy učitelů a přezkoumání učebních osnov a zkoušek z jazyků, aby byly jednotné se společným evropským referenčním rámcem. Na úrovni EU šlo především o podporu jazyků v programech vzdělávání a odborné přípravy, podpora diskuze mezi politiky a pracovníky v praxi a vytváření kvalitní jazykové výuky.

²⁸ www.Eur-lex.eu

6 Jazykové politiky vybraných států EU

Poslední kapitola rozebírá jednotlivé jazykové politiky čtyř vybraných států. Snaží se přiblížit přístup jednotlivých zemí k ochraně menšinových jazyků i jazyka oficiálního a jejich vzdělávací systém s ohledem k cizím jazykům. Každá země přistupuje k této politice rozdílně, vychází to zejména z odlišného historického vývoje.

6.1 *Spojené království Velké Británie a Severního Irsku.*

Úředním jazykem této země je angličtina, která má statut úředního jazyka na celém území. Angličtina je mateřským jazykem pro přibližně 94% populace.²⁹ V oblasti Walesu se k ní přidává i velština. Ta má také statut úředního jazyka, ale vztahuje se pouze na danou geografickou oblast. Mezi uznané jazyky menšin, které se nacházejí na území Velké Británie patří Irská gaelština (irština) a skotská gaelština. Můžeme zde také zaslechnout menšinové jazyky jako například manštinu, keltský jazyk, kterým se mluvilo na ostrove Man či kornštinu, která se řadí také mezi keltské jazyky a mluvilo se s ní na území britského Cornwallu. Tyto jazyky už bohužel nemají zástupce rodilých mluvčích, ale jsou zde znát snahy o obnovení, jazyky jsou nabízeny i ve školách. Dále se zde nachází veliké množství jazyků imigrantů, například francouzština, němčina, hindština, čínština atd.

Spojené království nemá psanou ústavu, z čehož vyplývá, že angličtina není ustavně uznána. I přesto můžeme nalézt mnoho právních textů, které referují k jazykové politice a jazykům. Tyto dokumenty se však příliš nezabývají ochranou angličtiny, což dokazuje, že tento jazyk nepotřebuje příliš právní ochrany. Je jediným jazykem, kterým se mluví v britském parlamentu, či v kterém jsou vydané zákony. Naopak je tomu v případě minoritních a regionálních jazyků. K jejich ochraně se v minulosti přistupovalo jen velmi sporadicky, neboť tyto jazyky ztrácely prestiž. Až s postupem času se zvýšil zájem o jejich ochranu, zejména pro zachování kulturního dědictví.

Jazykové zákony na území Spojeného království jsou početné. Jistou právní ochranu nacházela angličtina v zákoně o britském občanství z roku 1981, jež požaduje po všech, kteří žádají o britské občanství prokázat dostačující znalosti anglického jazyka. Je zde i varianta velštiny či skotské gaelštiny, která představuje jisté uznání těchto jazyků. V praxi je však toto uznání spíše symbolické, neboť jediný jazyk pro komunikaci se všemi státními subjekty je

²⁹ www.Eurydice.org

angličtina. Zákonem z roku 2002 (Nationality, Immigration and Asylum Act) angličtina veškerou právní ochranu ztrácí, neboť podle něj stačí pro získání občanství dostatečná znalost života ve Spojeném království a znalost nějakého jazyka. Až nařízení č.2785 z roku 2005 upřesňuje, že znalostí jazyka je míněna znalost angličtiny.

Vzdělávací systém Spojeného království je decentralizovaný, Anglie, Skotsko, Wales i Severní Irsko mají své vlastní oddělení pro vzdělání. Povinná školní docházka je od pěti do šestnácti let. V této fázi studia bylo zákonem o vzdělání z roku 1996 určeno, že povinným vyučovacím předmětem je angličtina (ve Walesu velština) a jeden cizí jazyk. Avšak v letech 1997/98 dochází ve Spojeném království k decentralizaci. Byly vydány zákony, které Walesu³⁰, Skotsku³¹ a Severnímu Irsku³² přináší větší nezávislost. Od té doby si mohou místní vlády přijímat jazyková opatření s ohledem na jejich situaci a jsou do jisté míry autonomní i co se týče vzdělávacího systému. Studie Eurydice z roku 2005 nazvaná Klíčové údaje o výuce jazyků ve školách v Evropě³³ uvádí, že povinná výuka cizího jazyka na školách v Severním Irsku je od jedenácti let do šestnácti let, ve Walesu je to od jedenácti do čtrnácti let a ve Skotsku a v Anglii není dokonce výuka cizího jazyka na základní škole povinná. Cizí jazyk je pro žáky navštěvující skotské školy povinně volitelný a to od deseti do osmnácti let. V Anglii od září 2004 již také není cizí jazyk pro žáky ve věku od čtrnácti do šestnácti let povinným předmětem. Školy jsou však nadále povinné nabízet žákům výuku cizího jazyka.

V sekundárním vzdělávání jsou nejvíce vyučovány tyto cizí jazyky: francouzština 51.4%, němčina 20.6% a španělština 8.0%³⁴. Výuka CLIL, tzn. výuka v jiném než mateřském jazyce, pobíhá také v každém zemi rozdílně. V Anglii je tímto jazykem nejčastěji francouzština, němčina či španělština zatímco na ostatním území jsou to zejména menšinové jazyky. Ve Walesu se tedy nejčastěji v této výuce používá velština, ve Skotku je to skotská gaelština a v Severním Irsku irština.

Britská vláda vydala oficiální prohlášení o přistoupení k Chartě na ochranu menšinových a regionálních jazyků také ve zlomovém roce 1998, kterou podepsala v roce 2000 a ratifikovala 27. března 2001. Tím došlo k úplnému zvratu v jazykové politice Spojeného království od utiskování a netoleranci k pochopení a respektu jazykové rozmanitosti.

³⁰ Government of Wales Act 1998 (Zákon o velšské vládě z roku 1998)

³¹ Local Government Scotland Act 1997 (Zákon o místní skotské vládě z roku 1997)

³² Northern Ireland Act 1998 (Zákon o Severním Irsku z roku 1998)

³³ http://www.eurydice.org/ressources/Eurydice/pdf/0_integral/049CS.pdf

³⁴ zdroj: Eurydice Nejčastěji vyučované cizí jazyky a procentní podíly žáků, kteří se je učí, všeobecné sekundární vzdělávání (ISCED 2 a 3), 2001/02

Celková jazyková politika se radikálně změnila právě až s rokem 1998. Do té doby vláda odmítala všechny požadavky menšin a s tím byla spojena i zpátečnická jazyková politika. Jazyky menšin nebyly vůbec upřednostňovány či vyzdvihovány ve školách ani na úřadech, soudech, ve veřejných službách, v médiích či kultuře. Tato situaci se změnila až s již zmíněnými dokumenty, které opravňují místní vlády vytvářet si jazykovou politiku podle svých potřeb. Bohužel pro uchování rodilých mluvčí některých jazyků jako např. kornštiny bylo už příliš pozdě.

6.2 *Finsko*

Ve Finsku jsou úřední jazyky dva a to finština a švédština. Finština je jazyk z uralské rodiny jazyků a je velmi odlišný od ostatních evropských jazyků zatímco švédština je jazykem germánským pocházejícím z indo-evropské rodiny. Stát je plně bilingvní i přes to, že finsky mluví více než 90% populace, zatímco švédsky pouze přes 5% lidí a počet švédsky mluvících Finů v porovnání k finsky mluvícím stále ubývá. Přesto Finové mluvící švédsky nejsou považováni za menšinu. Laponština (sámština) má statut úředního jazyka na území Laponska. Za menšinový jazyk je považována romština a ruština. Ačkoliv pojem národní menšina není ve finských zákonech definován, stát zaručuje všem menšinám používání a uchování jejich vlastního jazyka.

Finský stát neuvádí ani pojem úřední jazyk. V ústavě jsou finština a švédština definovány jako národní jazyky. Dále se zde uvádí, že občané mají právo, obrátit se v obou jazycích na státní instituce a menšinové jazyky nacházející se na finském území mají z ústavy povoleno používat a rozvíjet své jazyky a kultury. Ústava také zakazuje jazykovou diskriminaci. Důležitým zákonem ohledně jazyků byl i jazykový zákon z roku 1922, který byl nahrazen novým zákonem prvního ledna roku 2004. Další zákony zabývající se jazykovou problematikou jsou např. Zákon o sámštině ve styku s veřejnou správou z roku 1991, Zákon o jazyku Sámi z roku 1992, Zákon o jazykových znalostech požadovaných při zaměstnání ve veřejných orgánech z roku 2004.

Finský stát je rozdělen na 446 samosprávných obcí (2007). Tyto obce se podle jazyků rozdělují na 4 typy: monolingvní finské (399), monolingvní švédské (3), bilingvní s finskou většinou (21), bilingvní se švédskou většinou (23). Obce jsou řízeny městskou radou, která má výkonnou moc v oblasti zdraví, ubytování, vzdělávání a staveb silnic. Co se týče jazykového rozmístění, tak švédští Finové zcela obývají ostrovy Alandy, kde se mluví pouze švédsky a dále se většina z nich nachází na jihozápadním a východním pobřeží.

Školní docházka ve Finsku je povinná 9 let a zakládá se na volbě vyučovacího (mateřského jazyka). Rodiče mají právo se rozhodnout, zda vyučovacím jazykem jejich dítěte bude finština či švédština. Výjimkou jsou jen ostrovy Alandy, kde se mluví pouze švédsky. Výběr vysokých škol už je omezen, neboť z 21 univerzit jsou pouze 2 bilingvní, ostatní považují za vyučovací jazyk finštinu. Podle zákona o základním vzdělávání č. 628/1998 (upraveného

v roce 2004) může být vyučovacím jazykem také sámština, romština či znaková řeč, ale pouze finština, švédština a v Laponsku sámština jsou považovány za mateřské jazyky. Finsko považuje výuku cizích jazyků za velmi důležitou. Výuka cizího jazyka byla zavedena v roce 1970 a to již od prvního ročníku primárního vzdělání. Od první-třetí do šesté třídy na primárním stupni vzdělání jsou žáci povinni studovat první cizí jazyk. Od šesté do deváté třídy je povinný druhý cizí jazyk a navíc si mohou žáci zvolit třetí jazyk jako povinně volitelný předmět. Jako první jazyk bývá nejčastěji volena angličtina a to téměř v 90% případech. Dále to může být švédština, finština, francouzština, němčina či ruština.³⁵ Povinností všech studentů je dosáhnout aktivní znalosti minimálně dvou jazyků již v primárním stupni studia. Vzdělávací program pro sekundární vzdělání nepředepisuje počet cizích jazyků, jejichž výuku musí školy nabízet, ale doporučuje jim, aby žákům umožnily studium čtyř jazyků. V roce 2000 byl finský vzdělávací systém porovnáván s ostatními státy OECD³⁶ a byl hodnocen jako jeden z nejlepších vzdělávacích systémů na světě. Navíc v televizi není používáno dabingu. Používají se pouze titulky a tento systém velmi podporuje studium cizích jazyků, obzvláště angličtiny.

Finsko bylo jednou z prvních zemí, která se přidala k Evropské chartě na ochranu minoritních či regionálních jazyků a to 5. listopadu 1992 a ratifikovala ji v 1.3.1998. Ochrana se týká několika finských národních menšin, mj. Laponců. Tato menšina bývá nazývána i Sámové. Jejich jazyk, sámština, patří do uralské rodiny jazyků, stejně jako finština. Původně obývali Laponci celé finské území, ale s příchodem Finů byli zahnáni do severních oblastí. Nyní jich ve Finsku žije necelých 7000, většina právě na severu země. Sámové žijí i na severu Norska, Švédska a Ruska.

Bilingvní jazyková politika je udržována na území celého státu. I přesto, že švédsky mluvící Finové svým počtem představují spíše jazykovou menšinu, mají taková privilegia, o kterých v jiných státech mnohem početnější menšiny marně usilují. Oba jazyky jsou používány u soudů, správních orgánů i jako pracovní jazyk, ovšem vždy záleží, zda občan chce komunikovat s obcí monolingvní či bilingvní.

³⁵ www.Eurydice.org

³⁶ Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

6.3 Francie

Ačkoliv Francie má pouze jediný úřední jazyk, kterým je francouzština, nachází se na jejím území veliké množství menšinových a regionálních jazyků. S ohledem do historie zjistíme, že ne vždy měla francouzština tak silné postavení, které si během několika století dobyla. Již v 16. století renesanční filolog Charles de Bovelles napsal knihu,³⁷ ve které rozebírá velkou jazykovou rozmanitost ve Francii ve své době. V roce 1539 podepisuje František I. Francouzský (François Ier de France) nařízení Villers-Cotterets, které předepisuje používání francouzštiny pro všechny zákony. Toto opatření nebylo zatím nijak mířeno proti místním jazykům, pouze jako zmírnění moci latiny. V 17. století byla francouzština používána jen lidmi z nejvyšších vrstev a téměř nevnikala mezi prostý lid. Lidé mluvili svými jazyky, kterých bylo více než 600. Změna přišla až s francouzskou revolucí, kdy bylo schváleno několik nových jazykových zákonů, ovlivňujících správu, vzdělávání, kulturu i náboženství, tzn. oblasti zasahující do široké veřejnosti. Stát se snažil sjednotit jazyk a národ. Byla vyhlášena válka místním jazykům. Tyto jazyky byly zakazovány, mnohdy i pod hrozbou vězení, a jediným uznávaným a rozšiřovaným jazykem byla francouzština. V polovině 19. století mluvilo stále ještě 7,5 milionů obyvatel (z celkového počtu 38 milionů) svými jazyky. V té době byla vedena „válka“ zejména proti jazyku bretonskému. Bretonština byla popisována jako zlo, ve školách a na jiných veřejných místech visely nápisy se slovy: „Mluvit bretonsky je zakázáno.“ 20. století je ve znamení vítězství francouzštiny. Vláda schválila téměř 40 zákonů týkajících se vzdělávání, tisku, správy a pravopisu. Místními jazyky se mluvilo pouze na vesnicích. Politici zůstávali odpůrci místních jazyků i koncem 20. století. V roce 1992 poslanec a bývalý ministr Robert Pandraud prohlásil: „Je načase, abychom byli Francouzi i jazykem. Pokud musíme naše děti učit jiný jazyk, neztrácejme čas s dialekty, které by použili jen ve své vesnici. Naučme je co nejdříve jazyku mezinárodnímu!“³⁸ Až v roce 1997 Daniel Gauchon, inspektor národního vzdělávání, prohlašuje regionální jazyky za jazyky přinášející kulturní dědictví, které je potřeba chránit.

Ústavním zákonem z roku 1992, upravujícího ústavu z roku 1958, je francouzština stanovena úředním jazykem. Další zákon z roku 1994, nazývaný zákon Toubon, se týká použití

³⁷ Sur les langues vulgaires et la variété de la langue française – O lidových jazycích a rozmanitosti francouzského jazyka.

³⁸ volně přeloženo LECLERC, Jacques, « La politique linguistique du français » v *L'aménagement linguistique dans le monde*, Québec, TLFQ, Université Laval, 27.prosince 2007, (2.4.2008)
http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/Europe/france-2politik_francais.htm

francouzského jazyka, který byl navržen ministrem Kultury a frankofonie Jacquesem Toubonem. Zákon nařizuje používání přesných francouzských výrazů a snaží se o nahrazování všech anglických i jiných cizích slov francouzskými synonymy, pokud je to možné. Tento zákon byl však kritizován mnohými politiky a některá stanoviska byla dokonce zrušena dříve, než zákon vstoupil v platnost.

V roce 1989 byla vytvořena Generální delegace pro francouzský jazyk (DGLF), která byla v listopadu 2001 přejmenována na Generální delegace pro francouzský jazyk a jazyky Francie (DGLFLF).³⁹ Tento orgán zajišťuje ochranu, používání a rozvoj francouzského jazyka jak na území Francie, tak jako jazyka pro mezinárodní komunikaci. Od roku 2001 se snaží rozvíjet mnohojazyčnost a jazykovou rozmanitost podporou menšinových jazyků ve Francii. DGLFLF je základním nástrojem pro jazykovou politiku Francie. Spolupracuje s Nejvyšší radou francouzského jazyka, ministerskými odděleními, které mohou velmi ovlivňovat jazykovou politiku, zejména ve vzdělávání, výzkumu, průmyslu, kultuře atp. Dále spolupracuje také s profesním prostředím, které se zabývá jazykovými otázkami, např. vysoké školy, výzkumné ústavy. Spolupráce probíhá i s asociacemi, které podporují francouzský jazyk a s mezinárodními partnery z frankofonního světa i z Evropské unie.

Ačkoliv je jazyková politika je vedena k velké podpoře francouzského jazyka, Francie je zároveň podpůrcem mnohojazyčné politiky, zejména na území Evropské unie. Je to velmi taktický krok, neboť jedině uznání jazykové rozmanitosti zajišťuje francouzštině jisté postavení ve světě po boku angličtiny. V roce 2004 Francie přijala usnesení o jazykové rozmanitosti v Evropské unii. K podpoře mnohojazyčnosti také patří vyučování dvou cizích jazyků již od raného věku, vytváření mnohojazyčných slovníků atp.

Po „kulturní genocidě“, která probíhala na území Francie po několik století, se dochovalo jen pár menšinových jazyků. Jazyky menšin nejsou nijak úředně uznané. Patří mezi ně např. baskičtina, bretonština, jazyky regionu Moselle (langues mosellones), katalánština, okcitánština a regionální jazyky Alsaska (langues régionales d'Alsace) Podle Bernarda Cerquiglini, ředitele Národního institutu francouzského jazyka, se na území Hexagonu nachází 24 regionálních jazyků. Nesmíme zapomínat také na mateřské jazyky francouzských teritoriálních území v Pacifiku (TOM) a francouzské zámořské departmenty (DOM), jako je např. kreolština, tahitština, polynéské jazyky a jazyky přistěhovalců Jazyková politika pro

³⁹ <http://www.culture.gouv.fr/culture/dglf/>

ochranu a podporu jazykové rozmanitosti je ve Francii velmi mladá. Za zmínku stojí zejména zákon Deixonne z roku 1951, který povoluje výuku regionálních jazyků ve školách. Zákon Haby z roku 1975 nařizující vytvoření výuky v regionálním jazyce pro všechny menšiny, které o to požádají. Francie podepsala Chartu na ochranu minoritních a regionálních jazyků v roce 1999. Bohužel k její ratifikaci již nedošlo. Bylo uznáno, že Charta je v rozporu s francouzskou ústavou z roku 1958 respektive s jejím 2. článkem.

„Článek 2:

Jazykem Republiky je francouzština“⁴⁰

Tento problém vyprovokoval mnoho debat o obnově ústavy, která odporuje ratifikaci Charty. V tomto stavu se dá soudit, že druhý článek francouzské ústavy nebyl cílen proti angličtině, nýbrž i proti jazykům menšinovým.

Celková jazyková politika Francie je založena na zajištění používání francouzštiny a to nejen jako jazyk národa, ale také jako jazyk pro mezinárodní komunikace. Francouzština má vekou legislativní ochranu zejména před obávanou angličtinou, ale také nedává příliš možností pro použití menšinových jazyků. Třebaže Francouzi velmi podporují mnohojazyčnost v rámci Evropské unie, je to spíše proto, aby se angličtina zcela nestala jediným jazykem mezinárodní komunikace. Na svém vlastním území jsou s podporou jazykové rozmanitosti stále pozadu. V Evropské unii jsou posledním státem, který ústavou připouští jen jediný oficiální jazyk bez poznámky k jazykům minoritním. Francie zůstává, společně se Spojenými státy, zemí, která považuje jazykovou rozmanitost na svém území za ohrožení jednoty země.

⁴⁰ přeloženo z <http://www.legifrance.gouv.fr/html/constitution/constitution2.htm>

6.4 Česká Republika.

Úředním jazykem České Republiky je čeština, kterou mluví více jak 95% obyvatel. Mezi uznané jazyky menšin patří slovenština, polština, němčina, maďarština a ukrajinština. Romština má statut neteritoriálního jazyka. To je jazyk, jímž mluví občané určitého státu a který není totožný s jazykem či jazyky, jež používá zbylá část obyvatelstva dané země, ale který – ač tradičně používán na území daného státu – nemůže být jednoznačně přiřazen k určité konkrétní oblasti na tomto státním území.⁴¹ Můžeme zde narazit i na jazyk ruský, bulharský, řecký, rakouský či vietnamský. Čeština není v ústavě nijak definována a ani žádný jiný zákon neurčuje úřední jazyk či jakýkoliv dorozumívací jazyk. Nicméně legislativa země určuje použití českého jazyka v určitých situacích. Česky se mluví v Parlamentu jako i v jiných státních institucích, ve státní správě, ve školách atp.

Zákony na ochranu menšinových jazyků jsou oproti zákonům na ochranu češtiny početné. Neurčitě se o menšinových jazycích zmiňuje ústava:

„Článek 1

(1) Česká republika je svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát založený na úctě k právům a svobodám člověka a občana.“⁴²

Právě slova „úcta k právům a svobodám člověka a občana“ přiřazují jistou právní ochranu menšinám na území České Republiky. Přesněji se menšinami zabývá Listina základních práv a svobod:

„Článek 3

(1) Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

(2) Každý má právo svobodně rozhodovat o své národnosti. Zakazuje se jakékoli ovlivňování tohoto rozhodování a všechny způsoby nátlaku směřující k odnárodňování.

(3) Nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod.

⁴¹ Definice vychází z Evropské charty regionálních či menšinových jazyků

⁴² <http://www.psp.cz/docs/laws/constitution.html>

Článek 25

(1) Občanům tvořícím národnostní nebo etnické menšiny se zaručuje všestranný rozvoj, zejména právo společně s jinými příslušníky menšiny rozvíjet vlastní kulturu, právo rozšiřovat a přijímat informace v jejich mateřském jazyku a sdružovat se v národnostních sdruženích. Podrobnosti stanoví zákon.

(2) Občanům příslušejícím k národnostním a etnickým menšinám se za podmínek stanovených zákonem zaručuje též

a) právo na vzdělání v jejich jazyku,

b) právo užívat jejich jazyka v úředním styku,

c) právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních a etnických menšin.⁴³

Listina zaručuje používání minoritních jazyků v různých oblastech. Nejpodrobněji se problematikou národních menšin a jejich jazyků zabývá nový zákon o právech příslušníků národnostních menšin z roku 2001.⁴⁴ Tento zákon vymezuje pojem národnostní menšiny, zaručuje původním národnostním menšinám v České Republice používání vícejazyčných názvů a označení, právo na jména a příjmení ve svém jazyce či právo na používání jazyka menšiny v různých situacích.

Vzdělávací systém České Republiky už od konce 40. let 20. století předepisoval povinné studium cizího jazyka od raného věku. Tímto jazykem byla však pouze ruština. Až s pádem komunistického režimu v 90. letech se nabídka jazyků rozšířila. V dnešní době se většina žáků učí angličtině 67.4%, poté němčině 42.7%, francouzštině 4.2% a španělštině 0.9%⁴⁵ První cizí jazyk se žáci začínají zpravidla učit od devíti let. S druhým cizím jazykem se nejčastěji setkávají na středních školách, tzn. od 15 do 19 let. Rámcový vzdělávací program pro základní školy zařazuje do škol povinnou výuku anglického jazyka již od první třídy. Všichni žáci v základním vzdělávání tak projdou výukou anglického jazyka.⁴⁶ Příslušníci národností menšiny mají podle Listiny základních práv a svobod právo na výuku v jejich vlastním jazyce.

⁴³ <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

⁴⁴ <http://www.institutumeni.cz/res/data/004/000489.pdf>

⁴⁵ www.eurydice.org Nejčastěji vyučované cizí jazyky a procentní podíly žáků, kteří se je učí, všeobecné sekundární vzdělávání (ISCED 2 a 3), 2001/02

⁴⁶ <http://www.msmt.cz/Files/PDF/JT010NPvyukyCJnaNet.pdf> Národní plán výuky cizích jazyků

Česká Republika má jazykovou politiku v porovnání s ostatními státy celkem klidnou. Co se týče jazyka českého, stát nijak nezasahuje do jeho ochrany. Naopak je tomu právě s jazyky menšin, které mají jistou právní ochranu. Mohlo by se zdát, že menšiny jsou v České Republice velmi kladně přijímány a ochraňovány, avšak stále je potřeba vůči nim odstraňovat předsudky a nadále je ochraňovat.

7 Závěr

Jazyky mají v našem životě stále větší místo. I jazyková politika Evropské unie se stále rozvíjí a dostává se jí více prostoru. Ve své práci jsem poukázala na současnou situaci právě této politiky, které se dostává stále více důležitosti. Důkazem toho je i skutečnost, že 1. ledna 2007 bylo vytvořeno samostatné portfolio pro mnohojazyčnost v EU. Hlavním cílem této politiky je podpora mnohojazyčnosti ve třech hlavních oblastech. Jsou jimi hospodářství, růst a zaměstnanost, dále celoživotní vzdělávání a politický dialog.

Politika mnohojazyčnosti je založena na dvou principech. Prvním je šíření a studium jazyků. Evropská unie připravuje a financuje velký počet programů, které slouží na podporu studia jazyka. Dále iniciuje různé projekty a činnosti na podporu motivace ke studiu jazyků. Druhým principem je politika na ochranu menšinových a regionálních jazyků. Členské státy podepisují a ratifikují Evropskou chartu regionálních či menšinových jazyků. Evropská unie financuje Evropský úřad pro méně rozšířené jazyky a podporuje instituce ochraňující menšinové a regionální jazyky. Převládá snaha zachování jazykové rozmanitosti a kultur.

Pro podporu mnohojazyčnosti bylo vydáno nemálo dokumentů. Ve své práci jsem se snažila zmínit ty nejvýznamnější z nich a shrnout jejich cíle a poslání. Právním zakladatelem této politiky bylo nařízení Rady z roku 1958. Mezi nejdůležitější dokumenty však patří zejména Akční plán nazvaný Podpora jazykového vzdělávání a jazykové rozmanitosti 2004-2006 a Nová rámcová strategie pro mnohojazyčnost z roku 2005. Jedním z nejambicióznějších cílů tohoto dokumentu je studium dvou cizích jazyků již od útlého věku.

V závěrečné části své práce jsem původně zamýšlela porovnat jazykové politiky vybraných států EU. Avšak poté, co jsem zpracovala data vybraných čtyř zemí, Velké Británie, Francie, Finska a České Republiky, jsem byla velice překvapená, jak neporovnatelný rozdíl jazykové politiky těchto zemí skýtají.

Velká Británie do nedávné doby zachovávala velmi zpátečnickou politiku ohledně menšin a jejich jazyků. V dnešní době však byla vyvinuta snaha o ochranu popřípadě i o obnovení tradičních menšinových jazyků na britském území. Angličtina, kterou se mluví na celém území, nemá téměř žádnou právní ochranu na rozdíl od francouzštiny ve Francii.

Francouzština je nejen uzákoněna v ústavě, ale také zajištěna několika zákony. Naopak zákony pro zajištění ochrany menšinovým jazykům, kterých je ve Francii nemalé množství, nejsou příliš početné. Ačkoliv se Francie velmi zapojuje do podpory mnohojazyčnosti na poli EU, ve svém vlastním státě nejedná v tomto ohledu příliš vzorově. Přesným opakem Francie je Finsko, kde je vedena politika bilingvní, přestože počet Švédů ve srovnání s počtem Finů představuje jen zlomek obyvatelstva. Finština i švédština jsou ústavou definovány jako jazyky národní, menšinové jazyky, zejména laponština, mají také zajištěnou jistou právní ochranu. Finsko bylo jedním z prvních států, které podepsaly a ratifikovaly Chartu na ochranu menšinových či regionálních jazyků. Navíc tento stát velmi vyniká v podpoře studia jazyků a na tomto poli dosahuje velmi dobrých výsledků. Česká Republika se o ochranu češtiny zákony příliš nestará. Ačkoliv se zde naskýtá jistá podobnost s angličtinou ve Velké Británii, která má také chatrnou právní ochranu, nemá tento fakt žádné reálné shody. Angličtina je mezinárodní jazyk, který je velmi rozšířený a tudíž žádnou ochranu nepotřebuje. Čeština je rozšířena jen na území České Republiky. Samotný český národ je však spíše uzavřený, ovlivněný předchozím režimem, kdy do země mnoho jiných národů nepřišlo. Ačkoliv na území České Republiky mají menšiny celkem velkou právní ochranu, obávám se, že realita a zejména pomoc při začleňování vybraných menšin a chování většiny českých občanů je spíše negativní.

8 Résumé

Ce travail traite le sujet du multilinguisme dans l'Union européenne. La connaissance des langues étrangères est un outil très important pour tout le monde. Elle ouvre les portes des autres états membres de l'UE, et de leurs cultures. Connaître une langue étrangère permet de trouver un bon travail, de voyager, de découvrir d'autres cultures. De plus la langue est le moyen de communication le plus direct c'est pourquoi il faut la protéger ; c'est une source de richesse.

La langue est de plus en plus importante dans notre vie. Aussi l'Union européenne fait-elle plus de place pour la politique linguistique. Le 1er janvier 2007 un nouveau portefeuille d'un commissaire européen a été fait en matière de multilinguisme. Le premier commissaire européen est Leonard Orban et sa politique a trois buts principaux. Elle vise à améliorer la communication entre les citoyens européens et les institutions d'Union européenne, elle encourage l'apprentissage des langues et promeut une économie multilingue dynamique.

La protection européenne du multilinguisme se fonde sur deux principes. Premièrement c'est l'encouragement de l'apprentissage des langues étrangères aux citoyens européens. Il existe plusieurs programmes, soutenus par l'Union européenne, motivant et contribuant à l'apprentissage des langues. Ce sont des programmes d'action comme un programme d'action dans le domaine de l'éducation et de la formation tout au long de la vie, des programmes de coopération avec des états hors de l'UE ou des autres possibilités de coopération.

Deuxièmement il s'agit de la protection de langues minoritaires et régionales. Ce sont des langues dont l'apprentissage n'est pas essentiel et dont le nombre de personnes sachant les parler diminue. Mais ces langues sont très importantes à conserver et protéger, car elles portent une culture rare et contribuent à une diversité culturelle européenne. L'Union européenne finance les institutions qui protègent des langues minoritaires et régionales et qui les soutient. Dans la première partie de mon travail je présente ces soutiens de multilinguisme de la part de l'UE.

Dans la seconde partie de mon travail de bachelier j'essaie de mentionner tous les documents les plus importants, touchant la problématique linguistique dans l'Union européenne. Ces documents sont nombreux. Dans les documents anciens le sujet de multilinguisme était juste

mentionné dans une partie du document. Avec le temps le multilinguisme a gagné en importance et les documents qui touchent entièrement cette politique sont parus. Le document „fondateur“ de la politique de multilinguisme est le décret du conseil n.1. de 1958 qui présente des langues officielles et met toutes les langues au même niveau. Les documents les plus importants sont des documents publiés récemment. Ce sont le plan d'action créé pour promouvoir l'apprentissage des langues et la diversité linguistique préparé pour 2004-2006 suivant par le document qui s'appelle Un nouveau cadre stratégique pour le multilinguisme publié en 2005. Ces documents traitent le sujet du multilinguisme et proposent aux états membres des mesures à prendre pour atteindre les trois buts principaux du multilinguisme.

A la fin de mon travail j'analyse les politiques linguistiques des états membres choisis à savoir le Royaume Uni, la Finlande, la France et la République Tchèque. La Grande Bretagne et la France étaient un choix assez évident, puisque j'étudie l'anglais et le français, langues officielles de ces pays. Connaissant la culture et les excellentes connaissances linguistiques des finlandais, j'étais très intéressée aux politiques linguistiques de ce pays, c'est la raison pour laquelle j'ai choisit la Finlande pour mon travail. Le choix de la République Tchèque était surtout pour comparer avec les autres pays.

L'évolution historique de ces pays est assez différente et c'est pour cela que leurs politiques linguistiques varient beaucoup. Cela ne fait pas longtemps que La Grande Bretagne a observé la politique rétrograde à l'égard des langues minoritaires. Aujourd'hui un effort de changement a été déployé. Les langues minoritaires traditionnelles commencent à être protégées. L'anglais, parlé à travers tout le Royaume Uni n'a pas de protection juridique. Au contraire en France, le français est beaucoup plus protégé. Il est légitimé dans la constitution et dans d'autres lois. Mais les lois qui assurent la protection des langues minoritaires ne sont pas si nombreuses. Bien que la France soutienne le multilinguisme dans le cadre de l'UE, c'est plutôt pour maintenir le français dans son rôle de langue de communication internationale, car elle n'agit pas dans son pays avec la même passion concernant les langues minoritaires. Le contraire de la France est la Finlande. Sur son territoire une politique du bilinguisme officiel est dirigée, malgré le fait que le nombre de suédois est inférieur à celui des finnois. Le finnois et le suédois sont par la constitution définis comme les langues nationales. Les langues minoritaires, comme par exemple le lapon, ont aussi une protection juridique grâce à plusieurs lois. La Finlande est un des premiers pays qui a signé et ratifié la Charte européenne des langues régionales ou minoritaires. De plus ce pays a d'excellents

résultats dans le domaine de l'éducation et de la connaissance des langues étrangères. La République Tchèque n'offre pas beaucoup de protection de la langue tchèque par des lois. C'est peut-être parce que le peuple tchèque est plutôt fermé, influencé par le précédent régime, durant lequel peu d'étrangers sont venus dans le pays. L'abri dans les lois tchèques pour les langues des minorités est assez grand.

Ce travail montre l'importance de la protection du multilinguisme, qui augmente sans cesse. Le multilinguisme est très important pour l'économie de l'UE, les langues sont un outil nécessaire, qui influence des autres politiques. Cependant les connaissances linguistiques sont aussi très importantes pour les citoyens de l'UE, car elle enrichissent nos vies, facilitent nos travaux, permettent le rapprochement des cultures et la construction de l'identité de chacun.

9 Seznam použité literatury:

Culture.fr, le portail de la culture [online] [cit. 21.3.08] Dostupné z WWW:

<http://www.culture.gouv.fr/culture/dglf/>

EURYDICE, Klíčové údaje o výuce jazyků ve školách v Evropě [online]. 2005 [cit. 21.3.08]

Dostupné z WWW: http://www.eurydice.org/ressources/Eurydice/pdf/0_integral/049CS.pdf

EURYDICE, Výuka cizích jazyků na školách v Evropě [online]. 2000 [cit. 21.3.08]

Dostupné z WWW: http://www.eurydice.org/ressources/Eurydice/pdf/0_integral/025CS.pdf

Evropská charta regionálních či menšinových jazyků [online] [cit. 21.3.08] Dostupné z

WWW: http://www.vlada.cz/assets/cs/rvk/rnm/dokumenty/mezinarodni/charta_cz.pdf

Evropská komise [online] [cit. 20.3. 08] Dostupné z WWW: <http://ec.europa.eu>

EVROPSKÁ SPOLEČENSTVÍ, Mnoho jazyků, jedna rodina - jazyky v Evropské Unii, [online]. 2004, [cit. 21.3.08] Dostupné z WWW:

<http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/45/en.pdf>

Evropská Unie v ČR [online] [cit. 20.3. 08] Dostupné z WWW: <http://evropska-unie.cz>

GENERÁLNÍ ŘEDITELSTVÍ pro vzdělání a kulturu, 30 projektů na podporu studia jazyků [online]. 2007, [cit. 3.4.2008] Dostupné z WWW:

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/publ/pdf/lingua/br2007_cs.pdf

Informační portál EU [online] [cit. 20.3.08] Dostupné z WWW: www.euroskop.cz

Informační portál o vzdělávání v Evropě [online] [cit. 21.3.08] Dostupné z WWW:

<http://www.eurydice.org/>

Institut umění [online] [cit. 21.3.08] Dostupné z WWW: <http://www.institutumeni.cz>

KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ, Akční plán Podpora jazykového vzdělávání a jazykové rozmanitosti [online]. 2003, [cit. 21.3.08]. Dostupné z WWW:

http://ec.europa.eu/education/doc/official/keydoc/actlang/act_lang_en.pdf

KOMISE EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ, Nová rámcová strategie pro mnohojazyčnost [online]. 22. listopadu 2005 [cit. 21.3.08]. Dostupné z WWW:

http://ec.europa.eu/education/policies/lang/doc/com596_cs.pdf

Le service public de la diffusion du droit [online] [cit. 21.3.08] Dostupné z WWW:

<http://www.legifrance.gouv.fr/html/constitution/constitution2.htm>

LECLERC, Jacques, L'aménagement linguistique dans le monde, Québec, TLFQ, Université

Laval, 27 décembre 2007, [cit. 2.4. 08] Dostupné z WWW: <http://www.tlfq.ulaval.ca/axl/>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online] [cit. 21.3.08] Dostupné z WWW:

<http://www.msmt.cz>

Mobilita v Evropě [online] [cit. 21.3.08] Dostupné z WWW: www.euroguidance.net

Národní agentura pro evropské vzdělávací programy [online] [cit. 20.1.08] Dostupné z

WWW: <http://www.naep.cz/>

Nitobe-centrum pro jazykovou demokracii [online] [cit. 21.3.08] Dostupné z WWW:

<http://cs.nitobe.info/ld/lingvoj/index.php>

Otevřené fórum k Evropské ústavě [online] [cit. 4.4.08] Dostupné z WWW:

<http://www.evropskaustava.cz/>

Parlament České Republiky, Poslanecká sněmovna [online] [cit. 21.3.08] Dostupné z WWW:

<http://www.psp.cz>

Partnerství škol v Evropě [online] [cit. 21.3.08] Dostupné z WWW: www.etwinning.net

Portál Evropského úřadu pro méně rozšířené jazyky [online] [cit. 21.3.08] Dostupné z WWW:

<http://www.eblul.org/>

Portál evropských menšin [online] [cit. 21.3.08] Dostupné z WWW:

<http://www.eurominority.org/>

Program EU mládež v akci [online] [cit. 20.1.08] Dostupné z WWW: <http://www.youth.cz/>

Přístup k právu Evropské Unie [online] [cit. 4.4.08] Dostupné z WWW: <http://www.eur-lex.eu>

Publikace EU [online] [cit. 20.3. 08] Dostupné z WWW: <http://bookshop.europa.eu/>

Sítě Mercator [online] [cit. 21.3.08] Dostupné z WWW: <http://www.mercator-central.org/>

On-line slovníky:

Interaktivní terminologický slovník <http://iate.europa.eu>

<http://slovník.seznam.cz/>